

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO.07 (3271) ●

● ЧАЦВЕР, 16 ЛЮТАГА, 2012

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Цёплыя згадкі з сібірскіх краёў
Маладзёжны беларускі гурт “Крывічы” з Іркуцка выдаў першы дыск песень, у які ўвайшло больш за дваццаць абрадавых аўтэнтчных кампазіцый **Стар. 2**

Ад Іосіфа Гашкевіча — да Тацумі Масака
Стар. 3

Калі вясна не за гарамі
У некаторых рэгіёнах Беларусі на Масленічны тыдзень качаюць калоду, а на Лельчышчыне ладзяць абрад “Чырачка” **Стар. 4**

ПАДЗЕЯ

Вандроўка па кніжным кірмашы

Шматлікія выданні з XIX Міжнароднай кніжнай выставы ў Мінску не проста ўтвараюць шматколерную мазаіку сучаснага жыцця, але і дапамагаюць лепш разумець гісторыю, цаніць багатую культурную спадчыну

Іван Ждановіч

“Кожны год наведваю выставу па некалькі разоў, а то і штодзень, пакуль працуе кірмаш”, — пачуў я прызнанне пажылога мужчыны, які якраз купляў толькі нядаўна перавыдадзены ў Мінску адзін з раманаў майго земляка з Ляхавічыны Сяргея Пясецкага. І сапраўды: падарожжы па кніжных прасторах — гэта ж куды цікавей, чым звычайны шопінг. А ў выставачным цэнтры па вуліцы Янкі Купалы, традыцыйным для такіх мерапрыемстваў, яшчэ заўжды столькі су-

стрэч з пісьменнікамі, вядучымі кнігавыдаўцамі. Сёлета, дарэчы, у Беларусі — Год кнігі, таму інтарэс да выставы-кірмашу асаблівы, на ім было больш за дваццаць краіна-удзельніц.

Ганаровым госцем форуму была Баліварыянская Рэспубліка Венесуэла. Супрацоўнікі пасольства абяцалі сюрпрыз напярэдні, і ён — цэлы эстрадны аркестр! — быў добра і чутны, і бачны. Некаторыя нават ахвотна танцавалі пад тым рытмы. Між іншым, і музыканты, якія прыляцелі з трапічнай

краіны ў нашы маразы, з пачуццём гумару: некаторыя, граючы гарачыя лацінаамерыканскія мелодыі, адзівалі па чарзе зімовую шапку-вешанку, а саліст хутаўся ў вязаных шалік... Парадавала і экспазіцыя з Венесуэлы, праўда, амаль выключна іспанамовная, але з багац-

На стэнде Украіны шмат выданняў, прысвечаных народным рамёствам, этнаграфіі, фальклёру

цям ілюстрацый. Як заўсёды, шырока паказала сябе Расія: амаль 50 выдавецтваў Масквы, Санкт-Пецярбурга, Растова-на-Доне прывезлі сотні кніг, альбомаў, даведнікаў, энцыклапедыяў — на ўсе густы. І выданняў з суседняй Украіна шмат, яна ў ліку

пастаянных экспанентаў. Чым парадавалі сябры з поўдня? Вось Вольга Стацэнка прадстаўляе вядомае ў СНД кіеўскае прадпрыемства “Картаграфія”. “Сёлета, як гаворыцца, у нас гарачы тавар, — усміхаецца. — Спецыяльна для футбольных балельшычкіаў,

якія збіраюцца да нас на Еўра-2012, выдалі карты Кіева, Данецка, Харкава і Львова — гарадоў, дзе пройдуць матчы. А вось атлас міжнароднай трасы “Санкт-Пецярбург—Віцебск—Адэса” — гэта наш сумесны праект з беларускімі калегамі”.
→ Стар. 2

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Вяртанне айчыннай Атлантыды

Выданне альбома малюнкаў мастака і вучонага Дзмітрыя Струкава — знакавая з’ява для беларускай і рускай культуры

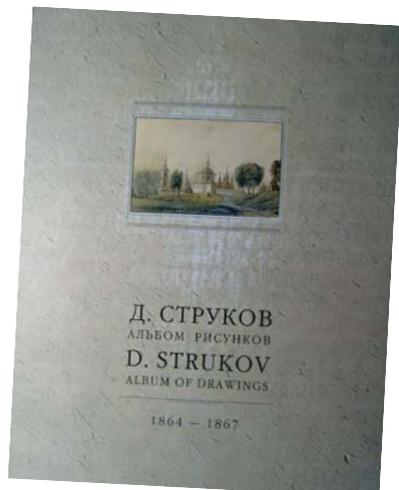
Адам Мальдзіс

Апошнім часам усё больш гаворыцца пра выяўленне, вяртанне або сумеснае выкарыстанне помнікаў беларускай матэрыяльнай і духоўнай культуры — архіўных дакументаў, бібліятэчных рарытэтаў, музейных каштоўнасцяў. Вось і міжведамасная Камісія па рэстытуцыі, створаная пры Саве-

це Міністраў, рэгулярна збіраецца, прымае неардынарныя рашэнні. Мне ж, як члену камісіі, добра вядома, якая нялёгка гэта справа, асабліва калі помнік належыць некалькім суседнім краінам. Але што цяжкасці ўсё ж пераадольныя, сведчыць выданне “Альбома малюнкаў. 1864-1867” расійскага мастака і вучонага Дзмітрыя Струкава. Гасцяваў ён на беларуска-літоўскіх землях па заданні Пе-

цярбургскага археалагічнага таварыства, увекавечыў на малюнках сакральныя помнікі — гэта на землях сучаснай Беларусі, а таксама часткова Літвы і Латвіі. Арыгінал альбома захоўваецца ў навуковай бібліятэцы Вільнюскага дзяржуніверсітэта. Скапіраваць яго там было складана, а тым больш годна выдаць вялікім фарматам у “Беларускай Энцыклапедыі імя

Петруся Броўкі”, ва ўсё больш папулярнай серыі “Энцыклапедыя рарытэтаў”. Пакуль альбом знаходзіўся ў рукапісным выглядзе, некаторыя вучоныя ставіліся да працы з пэўнай прадуртасцю. Бо мастак распачаў работу пасля паражэння вызваленчага паўстання 1863-1864 гадоў. То можа Струкаў прыбыў у Паўночна-Заходні край з палітычнай мэтай — даказаць на

Альбом Дзмітрыя Струкава

архітэктурным матэрыяле яго спрадвечную “расійскасць”?
→ Стар. 4

ПАДЗЕЯ

Вандроўка па кніжным кірмашы

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Разам з кіеўскімі землякамі працуюць на стэндзе, дапамагаюць ім і прадстаўніцы ўкраінскай грамадскай суполкі “Заповіт” з Мінска Галіна Несцяровіч і Тацяна Бей. “Мы кожны год і ўжо даўно працуем на ўкраінскім стэндзе, — расказала Галіна Несцяровіч. — Я прыходжу сюды кожны дзень, мне гэта цікава: як сустрэча з самой Украінай, адкуль я родам. І землякоў шмат падыходзіць”. Жанчыны і звярнулі маю ўвагу на шэраг выданняў пра беларуска-ўкраінскія дачыненні, у прыватнасці, важную кнігу “Грунвальдская бітва” (гэта сумесны беларуска-ўкраінска-літоўскі праект). Цікавая і чарговая задумка, якую рэалізуюць супольна жанчыны-гісторыкі Беларусі, Украіны і Літвы. “Гэта будзе агульны нарыс, багата ілюстраваны, пра вялікі род Радзівілаў, пра культурную спадчыну роду ва Украіне, у Беларусі і Літве, — удакладняе каардынатар праекта, галоўны рэдактар кіеўскага выдавецтва “Балтгидрук” Віргініюс Строля. — Варта яшчэ заўважыць: мы ўпершыню злучаем тры масівы матэрыялаў, культурных скарбаў. Кнігу мяркуюць выдаць ужо сёлета”.

Шмат краязнаўчых, мастацтвазнаўчых, іншых выданняў на стэндзе Германіі. Мне, аднак, не ўдалося знайсці анічога

Гэты стэнд на кірмашы таксама вылучаўся сваёй інфармацыйнай скіраванасцю

пра нямецка-беларускія культурныя дачыненні. У размове з намеснікам пасла ФРГ Петэрам Дзетмарам я згадаў, што бачыў у інтэрнэце цікавыя вытрымкі, ілюстрацыі з кнігі пра сучасную рэканструкцыю старажытнай славянскай ладдзі на востраве Руген (Германія). І ён пагадзіўся, што, сапраўды,

такое выданне, іншыя згадкі пра кантакты паміж народамі яшчэ з часоў вікінгаў маглі б быць цікавымі для беларускіх аматараў даўніны. “Прыходзьце на наступны год: спадзяюся, знойдзеце ў нас тое, што жадаеце”, — прапанаваў мне дыпламат. Дарэчы, на стэндзе Інстытута імя Гётэ ў Мінску, разгорну-

тым непадалёк, я знайшоў шэраг выданняў нямецкіх аўтараў па-беларуску. І пры ўваходзе ў выставачны комплекс гэта культурная ўстанова прэзентавала незвычайны экспанат — медыя-аўтобус, гэтую бібліятэку на колах. А грунтоўную кнігу нямецкага публіцыста і гісторыка літаратуры Увэ Радэ “Галасы

Панямоння: гісторыя, культура, лёсы аднаго еўрапейскага абшару”, выдадзеныя сёлета ў мінскім выдавецтве “Тэхналогія”, я нават атрымаў у падарунак.

Вандруючы па выставе-кірмашы, з цікавасцю назіраў, як на стэндзе Францыі вядуцца цікавыя дыскусіі пра тое, як прывучыць дзяцей, падлеткаў да чытання. Ці як аблегчыць кнігам шлях да чытача. Па-добраму ўразіла экспазіцыя Дзяржавы Ізраіль: на ёй было сабрана (як высветлілася — у тым ліку і з бібліятэк, што працуюць у Мінску) нямала выданняў, што сведчаць пра беларускія карані многіх людзей, якія складаюць гонар яўрэйскай нацыі. І яшчэ мая хатняя бібліятэка папоўнілася двума сімвалічнымі, на мой погляд, выданнямі. На прэзентацыі кнігі Уладзіміра Ліпскага “Мужык” я выйграў у латарэю гэту дакументальную аповесць пра вядомага аграрніка-акадэміка з Астрамечава Аляксея Скакуна, пра якога і сам некалі пісаў. А салідны, багата ілюстраваны навукова-папулярны том “Я — сын Ваш. Летапіс беларускай шляхты” падарыў аўтар — былы электроншчык, а цяпер прадпрымальнік, мецэнат, пісьменнік Анатоль Статкевіч-Чабагану. Як бачым, і “мужыку”, і шляхце цяпер аддаюць належнае і аўтары, і кнігавыдаўцы.

ЗЕМЛЯКІ

Цёплыя згадкі з сібірскіх краёў

Маладзёжны беларускі гурт “Крывічы” з Іркуцка выдаў першы дыск песень, у які ўвайшло больш за дваццаць абрадавых аўтэнтчных кампазіцый

Кацярына Мядзведская

Салістка фальклорнага гурта “Крывічы” Вольга Галанава мне вельмі нагадала герайню вядомага савецкага фільма “Прыходзьце заўтра” Фросю Бурлакову. Тыя ж шчырасць і чысціня ў позірку, тая ж сібірская ўпэўненасць у сабе (зрэшты, а можа гэта ёсць і наша, беларуская!), нават упартасць. У жыццёвых гісторыях абедзвюх дзяўчат таксама ёсць штосьці агульнае. Воля расказвала мне пад час нашай сустрэчы ў Мінску, як прыехала ў Іркуцк вучыцца з далёкай вёскі, якую заснавалі на пачатку мінулага стагоддзя нашы суайчыннікі, беларусы-самаходы. Калі шукала жыллё ў горадзе, неяк пачыла цікавую шылду на дзвярах аднаго памяшкання: “Іркуцкае таварыства беларускай культуры імя Яна Чэрскага”. “Я была так здзіўлена! — прызнаецца Вольга Галанава. — Не ведала, што такое ўвогуле магчыма: Беларусь — тут, у цэнтры Сібіры!” І вось уявіце сабе: як увайшла вясковая дзяўчына Воля

за тая дзверы, дык там, як гавораць, і засталася. Пасябрала з актывістамі суполкі, стварыла пры таварыстве маладзёжны гурт, а затым узнік і творчы калектыў “Крывічы”.

З маленства Вольга Галанава цікавілася беларускімі святамі і строямі. Сама ж яна добра вышывае і нават тчэ на кроснах. Асабліва захапляецца ручнікамі. “Узоры я ніколі не выдумляю, — гаворыць Воля. — Традыцыйныя арнаменты — вось тая вялікая каштоўнасць, якую варта беларусам зберагаць, вывучаць, разумець”. Воля, якую заснавалі на пачатку мінулага стагоддзя нашы суайчыннікі, беларусы-самаходы. Калі шукала жыллё ў горадзе, неяк пачыла цікавую шылду на дзвярах аднаго памяшкання: “Іркуцкае таварыства беларускай культуры імя Яна Чэрскага”. “Я была так здзіўлена! — прызнаецца Вольга Галанава. — Не ведала, што такое ўвогуле магчыма: Беларусь — тут, у цэнтры Сібіры!” І вось уявіце сабе: як увайшла вясковая дзяўчына Воля

Вольга Галанава і вышывае, і тчэ на кроснах

быў рэдкі арнамент. Аднак Воля зразумела, расчытала спрадвечныя сімвалы.

У суполцы Вольга пачала глыбока вывучаць беларускую мову, літаратуру, гісторыю. “Асабліва мне да душы творчасць пісьменніка Яна Баршчэўскага, — гаворыць яна. — Ён, як мне падаецца, найлепей адлюстроўвае жыццё беларусаў, іх душу”. А як слухала дзяўчына беларускія народныя спевы! Яны краналі яе сэрца: такія песні, помніць, у дзяцінстве спявала і яе ба-

буля, Варвара Дарашкевіч, якая пераехала ў Сібір з Гродзеншчыны яшчэ ў 30-я гады, аднак назаўсёды захававала і беларускую гаворку, і асаблівы лад жыцця і вядзення гаспадаркі, і любоў да Бацькаўшчыны. Пэўна, ад яе і ў Волі такая цяга да беларускасці.

Цяпер жа Воля часта ездзіць па беларускіх вёсках, якія дагэтуль існуюць у Прыбайкалі. І запісвае ад бабуль старыя песні, якія потым развучваюць ды спяваюць разам удзельніцы

гурта “Крывічы”. “Такія экспедыцыі — скарбніца для артыстаў, этнографу і фалькларыстаў, — упэўнена Вольга Галанава. — І цяпер там можна сустрэць бабуль, якія спяваюць традыцыйныя беларускія песні. Я б сказала, што гэта ўжо песні-помнікі. Такіх у Беларусі сёння, магчыма, зусім не знойдзеш, не пачуеш...”

Нядаўна гурт запісаў свой першы дыск пад назвай “Вецярок вее...”. У альбоме сабраны беларускія каляндарна-абрадавыя песні: купальскія, калядавыя, да Гукання вясны, Пахавання стралы, свята Дажынак. Усяго — больш за дваццаць аўтэнтчных кампазіцый. У альбоме гучаць галасы Вольгі Галанавай, Вольгі Тугарынавай, Святланы Бастраковай, Вялёны Рабцавай, Галінкі і Марысі Данилавых. А ў апошняй кампазіцыі чуюць яшчэ і мужчынскі барытон. Гэта, аказваецца, да галасістых салістак далучыўся і кіраўнік суполкі Алег Рудакоў. “Ён, слухаючы нас, ніяк не мог утрымацца...” — усміхаецца Воля.

Сардэчная падзяка дактарам

Алена Стасюкевіч

Гродзенскія медыкі праводзяць майстар-класы ў Казахстане

Каштоўны вопыт беларускіх медыкаў запатрабаваны ў замежжы. Цяпер, напрыклад, у праграмах міжнароднага супрацоўніцтва ў галіне аховы здароўя паміж Беларуссю і Казахстанам актыўна ўдзельнічае Гродзенскі абласны клінічны перынатальны цэнтр. Запрашэнне абмяняцца вопытам з казахстанскімі калегамі гродзенскія медыкі атрымалі ў 2010 годзе. Пасля першых семінараў за мяжой высока ацанілі ўзровень беларускіх спецыялістаў. З Гродзенскім цэнтрам заключаны дагавор, і візіты беларускіх урачоў у Казахстан сталі рэгулярнымі.

Летась гродзенскія спецыялісты выязджалі ў пяць гарадоў Казахстана. Яны праводзілі майстар-класы і семінары, дзяліліся з калегамі вопытам у аказанні дапамогі цяжарным жанчынам, маці і нованароджаным дзецям, практычнымі ведамі па іх дыягностыцы і лячэнні. Ва Уральску, Актау, Тараз, Атырау і Кызылардзе гродзенцы і кансультавалі “цяжкіх” пацыентаў, удзельнічалі ў аперацыях.

У адрас Гродзенскага цэнтра з Казахстана паступілі падзячныя лісты. Спецыялісты высока ацанілі прафесіяналізм беларускіх калег. Як паведаміў галоўны ўрач медустанова Віктар Лісковіч, супрацоўніцтва прадоўжыцца і сёлета.

КУЛЬТУРНЫЯ АСЯРОДКІ

Ад Іосіфа Гашкевіча — да Тацумі Масака

Беларуска-японскія кантакты распачаліся каля ста пяцідзсяці гадоў таму дзякуючы нашаму знакамітаму суайчынніку-дыпламату. Цяпер жа на карысць абодвух народаў працуе і Інфармацыйны цэнтр японскай культуры, створаны ў Мінску.

Адам Мальдзіс

Для пачатку — трохі пра Іосіфа Гашкевіча, які тройчы можа быць названы першым. Ён першы консул Расійскай імперыі ў Японіі ў 1858—1865 гадах. Першы чужаземец, якому імператар “краіны Узыходзячага сонца” дазволіў выехаць за межы Токіа і пасяліцца са сваёй місіяй далёка ад сталіцы — у горадзе Хакадатэ на востраве Хакайда. І ці не самае галоўнае: Гашкевіч сёння з’яўляецца самым першым дыпламатам, якога ўжо без двукосся, без нацяжак мы можам называць беларускім. Дарэчы, менавіта такім яго збіраюцца прадставіць і ў музеі Міністэрства замежных спраў Беларусі. Бо нарадзіўся ён на Гомельшчыне ў 1815 годзе, рос у вёсцы Якімава Слабада Рэчыцкага павета Мінскай губерні ў сям’і святара. Як нядаўна ўстаноўлена, з роду Гашкевічаў паходзіць і нядаўна кананізаваны праваслаўны святы, відаць, дзядзька Іосіфа, Іаан Кармянскі. І будучы дыпламат рыхтаваў сябе да духоўнага сану: закончыў Мінскую семінарыю і Пецябургскую акадэмію, а потым, у 1839—1849 гадах, працаваў у рускай духоўнай місіі ў Пекіне.

Аднак славутым Гашкевіча зрабіў не Кітай, а Японія. Упершыню ён трапіў туды на борце апісанага Іванам Ганчаровым фрэгата “Палада”, каб як перакладчык, што ведае добры дзясятка моў, удзельнічаць у заключэнні першага руска-японскага дагавора (1852—1855). Праз тры гады вярнуўся ў

Японію ўжо паўнамоцным консулам, наладзіў кантакты паміж краінамі. Склаў — яму дапамагаў у тым Тацібана-на Каасай — першы “Японска-рускі слоўнік”, праславіў сябе як сапраўдны гуманіст. Слоўнік пабачыў свет у 1857 годзе ў Санкт-Пецябургу, прычым за гэтую працу Гашкевіч быў утанараваны Дзямідаўскай прэміяй і залатым медалём.

Але чаму я, чалавек увогуле далёкі ад усходзнаўства, зацікавіўся Гашкевічам, а заадно і Японіяй? Пішучы сваю кнігу “Астравеччына, край дарагі...”, нечакана выявіў: вярнуўшыся на радзіму, апошнія гады жыцця гэты вядомы дыпламат правёў у маёнтку Малі ў чатырох кіламетрах ад Астраўца, быў у Астраўцы пахаваны каля сённяшняга касцёла, замененага тады на царкву. Меў я дачыненне і да таго, што ў 1994 годзе ў цэнтры пасёлка ўстаноўлены

бюст Гашкевіча аўтарства Валерыяна Янушкевіча. Потым не без майго ўдзелу ў Мінску і Астраўцы прайшлі Першыя і Другія Гашкевічаўскія чытанні. За ўсё гэта ў 2001 годзе Міністэрства замежных спраў Японіі запрасіла мяне на тыдзень у госці...

І вось неяк газета “Вечерний Минск” змясціла інфармацыю пра японскі культурны асяродак, створаны ў сталіцы. Я знайшоў яго адрас, і ўрэшце, калі ў будынку Дзіцячай бібліятэкі №5, што па вуліцы Русіянава, дзе ён размяшчаецца, закончыўся рамонт, загадчыца асяродака Тацумі Масака (“Масака-сан”) запрасіла мяне на сустрэчу. Па дарозе ва Уручча згадваў звесткі з маёй падручнай “базы дадзеных”. Першы раз у Беларусь Масака-сан трапіла як турыстка. Выпадкова пазнаёмілася з мясцовым спартсменам-украінцам. Да іх прыйшло каханне, урэшце яны пабраліся шлюбам, абзавяліся дзіцём. А калі жанчына засулавала без работы, пайшла ў бібліятэку, прапанавала весці для дзяцей курсы японскай мовы.

Тацумі Масака

У Інфармацыйнага цэнтры японскай культуры ўжо шмат сяброў беларусісты...

— Праз мае рукі прайшло ўжо каля трохсот вучняў, — сціпла канстатуе Масака-сан. — Не ўсе, вядома, авалодалі мовай. Для гэтага мала зацікаўленасці, патрэбна настойлівасць. Але маляваць іерогліфы, крышку разбірацца ў іх падвучыліся, да невядомай культуры далучыліся.

— А гэта таксама ваша вучаніца? — кінуў я ў бок дзяўчынкі, што гартала непадалёку кнігу.

— Мая дачушка, Юйэ. Японскую мову ведае дасканала і беларускую ў школе вучыць.

— У адным з інтэрв’ю вы прызналіся, што таксама вучыцеся гаварыць па-беларуску...

— Мне мова даецца цяжэй, чым ёй. Я, дарэчы, закончыла ўніверсітэт і курсы рускай мовы ў БДУ. Спрабавала перакладаць на японскую вершы Леаніда Дранько-Майсюка, іншых паэтаў. Можа, калі надрукую... А, дарэчы, як вы спраўляліся з японскай мовай у час свайго падарожжа? Мусіць, перакладчыца была?

— Так, выпушніца Маскоўскага ўніверсітэта. А ў нечаканых сітуацыях карыстаўся Беларуска-японскім і японска-беларускім слоўнікам, выдадзеным у Токіа беларусістам Рьуносуке Курода. Тыцкаў пальцам у патрэбнае беларускае слова, змешчанае на супраць японскага іерогліфа, — і ўзаемаразуменне наступала.

— Не ведала, што ў Японіі ёсць

— Нямнога, чалавек з пяць, але ёсць. Іх кіраўнік, прафесар Такійскага ўніверсітэта Джун ічы-Сата двойчы прылятаў у Мінск на Гашкевічаўскія чытанні.

— Адзін з гашкевічаўскіх зборнікаў і ў нашай бібліятэцы ёсць. А другога, з выявай бюста, няма.

— Можам прыслаць у электронным выглядзе, папоўніць вашы зборы. Яны ў вас вялікія?

— Больш за 1300 пазіцый. Апрача таго, ёсць сотні аўдыё- і відэакасет. Усё гэта можна на тэрмін да дзесяці дзён пазычыць дамоў. У нас яшчэ пастаянна дзейнічае выстава японскага народнага побыту. Праводзяцца вечарыны, прысвечаныя японскай літаратуры, музыцы і кіно. Ёсць сайт, на якім размешчаны рознай складанасці ўрокі японскай мовы, парады, як паехаць у Японію, каб вучыцца і... ажаніцца.

— І на чые ж грошы гэта робіцца? Напэўна, ваша пасольства дапамагае?

— Ні іены! Я атрымоўваю беларускую зарплату бібліятэкара і адпрацоўваю яе. Калі хто і дапамагае, то гэта грамадскі фонд “Чыро”, ён спецыялізуецца на дапамозе ахвярам Чарнобыля.

А што, падумалася, калі б павучальны вопыт японскага цэнтры ў Мінску распаўсюдзіць на такія ж беларускі культурны асяродак, напрыклад, у Хакадатэ, які памятае беларуса Гашкевіча! Пра тое паразважаем у наступны раз.

ЛІСТ У РЕДАКЦЫЮ

Родныя мне людзі

Я жыю на Сахаліне. Шмат гадоў спрабую знайсці хоць нейкія звесткі, каб адшукаць маіх родных у Беларусі. Хочацца больш даведацца пра родавыя карані, знайсці фатаграфіі з мінулага, калі такія недзе засталіся... Гэта мой абавязак перад памяццю бацькі, Уладзіміра Іванавіча Чарнушэвіча, дзівоснага і таленавітага чалавека, паэта. Нядаўна, дарэчы, у нас выйшаў дыск з песнямі на яго вершы. Да канца жыцця тата, якога не стала 12 гадоў таму, захаваў трапяткую любоў да роднай беларускай зямлі.

Паводле некаторых звестак, нарадзіліся мае дзядулі Дзмітрый і Іван Чарнушэвічы ў горадзе Капылі. У іх адметнае імя па бацьку: Сільчы, ці Сілічы, а

майго прадзеда, пэўна, звалі Сіла. Сям’я майго роднага дзеда Івана апынулася на Сахаліне ў часы сталінскіх рэпрэсій.

А цяпер паспрабую раскажаць пра тату, які быў і застаецца галоўным чалавекам у маім жыцці. Нават цяжка падабраць словы, каб выказаць усю любоў да яго, маё захапленне ім і ягоным талентам. Не буду падрабязна згадваць біяграфію: лёсы людзей яго пакалення шмат у чым падобныя. Ведаю, ён нарадзіўся і вырас у Беларусі, а дзіцячыя гады прыйшліся на нямецкую акупацыю. Хлопчыкам, расказваў, ён два разы пераходзіў цераз лінію фронту. Яшчэ расказваў, як немцы спалілі вёску, у якой жыла ў тых гады іх сям’я. Родным удалося ўратавацца толькі цудам: іх пашкадаваў і ўпотаі выпусціў з палаючага дома нямецкі салдат, яны ўцяклі ў лес. Потым

былі галодныя і халодныя пасляваенныя гады, другая хваля сталінскіх рэпрэсій, у якую трапіла і сям’я бацькі. Урэшце Сахалін стаў яго

Царква Ушэсця Господняга ў Капылі

другой радзімай. На Сахаліне тата сустрэў сваё каханне, тут нарадзіліся мы, яго дзеці. Ён быў светлым і добрым чалавекам, яго шчодрая душа была напоўнена любоўю да ўсіх, хто быў побач. Я часта думаю: які вялікі

цуд, што Гасподзь падарыў мне сустрэчу з ім на гэтай зямлі! Кажуць, таленавіты чалавек — таленавіты ва ўсім. Мой тата, Уладзімір

Іванавіч, валодаў дзіўнай прыгажосці голасам і вельмі любіў спяваць. У войску быў салістам ансамбля песні і танца Ціхаакіянскага марскога флоту, ды і пасля службы не адзін дзясятка гадоў аддаў сцэне. У яго быў востры, дапытлівы ро-

зум, ён заўсёды шмат чытаў, сабраў вялікую бібліятэку. Асабліва любіў паэзію, ведаў мноства вершаў. У памяці такія карцінкі з дзяцінства: я хвораю, тата носіць мяне на руках, і пяшчотна прыціскаючы, спявае калыханкі. Або прыходзіць увечары з працы, садзіцца да мяне на ложак і чытае вершы. Прычым не дзіцячыя, а Ясеніна, Апухціна, Маякоўскага, Рубцова... Мама сярдуе: “Не перашкаджай дзіцяці спаць”. Яна не падазрае, як чакаю я той момант, якое шчасце — слухаць, як тата чытае вершы. Вядома, многае ў іх было тады мне незразумелым, але я атрымлівала асалоду ад іх музыкі, ад зносінаў з татам. Дзякуючы яму і люблю паэзію ўсё жыццё.

Свае ж вершы ён пачаў мне чытаць, калі я ўжо выйшла замуж і ў мяне з’явіліся свае дзеці. Мы жылі ў розных гарадах, але раз на

год абавязкова ўсёй сям’ёй прыязджалі ў бацькоўскі дом. Тата гатаваў нам смачны плоў, пёк бліны (яшчэ адзін яго талент), вадзіў на дачу, частаваў там ягадамі і садавінай. Вечарамі мы часта музіцыравалі ўсе разам, а потым, калі ўсе ў доме заціхалі, я садзілася на канапу, тата браў у рукі свае рукапісы і чытаў мне вершы. Чытаў з такім пачуццём, так пранізліва, так чароўна... Бывала, і часу не заўважалі, за чытаннем, ціхімі размовамі маглі прасядзець усю ноч. Гэта былі адны з самых шчаслівых імгненняў у маім жыцці.

Цяпер таты няма з намі, але я святая веру: Гасподзь падарыць нам сустрэчу ў іншым свеце. Тата зноў абдыме мяне, праспявае сваю калыханку і кожны дзень будзе чытаць мне свае дзівосныя вершы.

Яніна Гібра-Чарнушэвіч, востраў Сахалін

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Вяртанне айчыннай Атлантыды

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Аднак у пасляслоўі да кнігі дацэнта Вольгі Бажэнавай прыведзена многа фактаў, якія даказваюць: Струкаў ехаў у Беларусь найперш як бесстаронні навуковец — каб знайсці, нанова адкрыць, гаворачы словамі філосафа Сяргея Аверынцава, “айчынную Атлантыду”. І аб’ект даследавання вучоны выбраў яшчэ ў 1858 годзе не сам, а па рэкамендацыі вядомага славіста Ізмаіла Сразнеўскага. Першае падарожжа па беларуска-літоўскіх землях рабіў за ўласны кошт. Калі ж рукапіс быў у 1867 годзе падрыхтаваным да друку, ён падаўся царскім уладам празмерна аб’ектыўным, талерантным у дачыненні да іншых хрысціянскіх канфесій — католікаў, уніятаў, пратэстантаў. І альбом... пазычылі ў Віленскую публічную бібліятэку, адкуль ён ужо не вярнуўся ў Пецябург.

У чым жа каштоўнасць “Альбома малюнкаў” — і тагачасная, і сённяшняя? Вольга Бажэнава слухна параўноўвае яго аўтара з Напалеонам Ордай, які таксама многа падарожнічаў па Беларусі ў другой палове XIX стагоддзя і пакінуў мноства выяў помнікаў архітэктуры. Але, хочацца развіць думку даследчыцы, гэтыя мастакі ставілі перад сабой розныя мэты. Орда фіксаваў тое, што тады яшчэ рэальна захавалася. Струкава ж цікавіла і тое, што існавала або магло існаваць раней, пад уплывам кіеўскіх і візантыйскіх традыцый. Так, у Браславе (раней — Брэслаўль) яго ўвагу прывабіла пустое ўжо месца ў трох вярстах ад горада, дзе ў старажытныя часы існаваў жаночы праваслаўны манастыр, у Мазыры — металічнае біла, што замяняла звон, як тое было ў першых кіеўскіх святыхнях, і так далей. Пры тым рускі мастак абапіраўся не толькі на пісьмовыя (летапісныя)

Прыгожы «Альбом малюнкаў» Дзмітрыя Струкава прэзентуе дырэктар выдавецтва Таццяна Бялова

крыніцы, але і на апытанні мясцовых жыхароў. Ён з задавальненнем і радасцю канстатаваў, што народная памяць жыве, што беларускія мяшчане і сяляне арыентуюцца нават у будоўлях, якія існавалі “да Рагнеды” або “пры Рагнедзе”, а потым зніклі.

Супастаўляючы спадчыну Орды і Струкава, бачыш, што першы пакінуў многія сотні малюнкаў, а другі — толькі 199. Але ж першы працягваў работу дзесяцігоддзі, а другі — лічаныя гады. Да таго ж Струкаў яшчэ і даследчык, археолаг у тагачасным шырокім сэнсе слова. Яго цікавіў не толькі пейзаж, знешні выгляд будынкаў, але і іх гісторыя, унутранае ўбранне — іконы, крыжы, і крыжыкі, кнігі, царкоўны посуд. І тут асабліва цікавыя для нас дзве выявы Крыжа

прападобнай Ефрасінні Полацкай — ці не першыя малюнка беларускай рэліквіі нумар адзін. Таму, лічу, будуць плённымі іх супастаўленні з фатаграфіямі ўжо XX стагоддзя, апублікаванымі ў расійскіх і амерыканскіх выданнях.

Вядома, мне даводзілася чуць і крытычныя заўвагі на адрас фундаментальнай кнігі — перш за ўсё, што яна велізарная па фармаце і таму нязручная для карыстання, маладаступная па цане. Але выдаўцы ж імкнуліся захаваць маштабнасць выяў і тым самым узяць іх навуковую каштоўнасць. Бо такія працаёмкія публікацыі рарытэтаў робяцца, як правіла, толькі адзін раз.

“Альбом малюнкаў” — вынік сумеснай працы беларускіх, літоўскіх, расійскіх вучоных і

выдаўцоў. Многа цёплых слоў было сказана ў адрас “Беларускай Энцыклапедыі” на нядаўняй выставе-кірмашы ў Мінску. І заслужана! Бо 7 лютага ў Нацыянальнай бібліятэцы ўручаліся ўзнагароды пераможцам 51-га Нацыянальнага конкурсу “Мастацтва кнігі”. І ўладальнікам Гран-пры ў намінацыі “Трыумф” стала выдавецтва “Беларуская Энцыклапедыя імя П. Броўкі” — якраз за кнігу “Дзмітры Струкаў. Альбом малюнкаў. 1864-1867”. Прадстаўнікі выдавецтва, лічу, заслужана атрымалі дыплом імя Францыска Скарыны і памятны знак-сімвал “Вялікі залаты фаліант”.

Як бачым, высілкамі розных зацікаўленых людзей супольнае “вяртанне айчыннай Атлантыды” прайшло надзвычай удала.

Краявіды малой радзімы

Выстава гродзенскай мастачкі Вікторыі Ільіной адкрылася ў галерэі мастацтваў “Agart” у польскім Беластоку

“PROvincija” — менавіта так аўтар назвала свой вернісаж і прысвяціла яго любімым мясцінам Гродзеншчыны. На адкрыцці выставы прысутнічалі прадстаўнікі Генеральнага консульства Беларусі ў Беластоку, мастацтвазнаўцы, аматары жывапісу.

Беларуская мастачка Вікторыя Ільіна нарадзілася ў Гродне. Вучылася ў Мінскім мастацкім вучылішчы, Беларускай акадэміі мастацтваў. З 1990 года — сябра Саюза мастакоў Беларусі. Лаўрэат прэміі Гродзенскага аблвыканкама ў намінацыі “Лепшы мастак 2002 года”. Работы Вікторыі знаходзяцца ў дзяржаўных і прыватных калекцыях як у Беларусі, так і за мяжой.

Штрыхі да жаночага партрэта

Экспазіцыя новай выставы, праца над якой пачалася ў Беларускім дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, прадставіць наведвальнікам прадметы жаночага туалета і модных аксесуараў пасляваеннага перыяду

Экспазіцыя ў стылі рэтра

У аснову выставы, прысвечанай вясне, прыгажосці і жанчынам, уойдуць перш за ўсё прадметы з фондавых калекцый музея. Аднак паўдзельнічаць у стварэнні выставы і ўнесці ўласны штрых у партрэт пасляваеннай модніцы па традыцый зможуць і наведвальнікі — уладальнікі жаночых аксесуараў той пары.

Раней у музеі ўжо праходзілі праекты, калі пры ўдзеле мінчан ладзіліся выставы старых цацак ці школьнага адзення савецкіх часоў. Арганізатары новай экспазіцыі спадзяюцца, што і на гэты раз атрымаецца нешта вельмі яркае, цікавае і незвычайнае.

На часовае захоўванне ў музей ужо прымаюцца капялюшкі і сумачкі, пальчаткі і кашалькі, парасоны і папрукі, гадзіннікі і акуллары, вееры і пудраніцы, а таксама лустэркі, парыкі, бігудзі, расчоскі, заколкі, брошкі і іншыя дэталі жаночага туалета 1940-1960-х гадоў. Экспанатамі могуць стаць і прадметы вінтажнага адзення і абутку.

НАРОДНЫ КАЛЯНДАР

Калі вясна не за гарамі

Рэгіна Гамзовіч

У некаторых рэгіёнах Беларусі на Масленічны тыдзень качаюць калоду, а на Лельчышчыне ладзяць абрад “Чырачка”

На прысвятак Агаты 18 лютага (у каталікоў — 5 лютага) асвятчалі хлеб з соллю, які затым натыкалі карове на рогі: “каб не баялася ўрокаў”. Гэты хлеб таксама захоўвалі ў хаце “ад пажару”.

24 лютага Аўлас — святая жывёлы — каровіна і конскае. У гэты дзень у царкве ставяць свечкі за здароўе свойскай жывёлы. Даўнейшы, язычніцкі адпаведнік гэтага свята — Валосага, ён прыпадае на Крывы чацвер Масленічнага тыдня. Напярэдадні Масленіцы памінаюць продкаў, і ўвесь тыдзень называецца: Дзедзаў або Памінальніца.

Сёлета Масленіца — з 20 па 26 лютага. Раней у такі час каталісы

Весела гукаюць вясну і заклікаюць чырачку ў вёсцы Тонеж Лельчыцкага раёна

на снях, санках з горак — на доўгі лён. Цяпер гэтае свята ў асноўным ладзіцца культработнікамі. На жаль, многія цікавыя беларускія абрады, якія спраўляліся раней, забытыя. У некаторых рэгіёнах яшчэ застаўся звычай

цягаць на Масленіцу калодку — напамінаць халастым хлопцам, што яны яшчэ не ажаніліся. Як на калодзе нічога не вырасце, быццам згадвае грамада, так і нежанаты хлопец можа застацца без нашчадкаў, калі своечасова не

знойдзе сабе пару. Тых жанчын, якія нагадваюць яму, што трэба хутэй рабіць выбар, ён абавязаны пачаставаць: можа, нечым дапамогуць...

На Тураўшчыне ў апошні дзень Масленіцы спраўляецца абрад “Гу, вясна!” Дарослыя выпраўляюць дзяцей на стог або якое іншае высокае месца з вузлікамі, у якіх пачастункі — варанья яйкі, піражкі, масла, белы сыр. Гэта ўсё дзеці з’ядаюць, пры тым б’юцца яйкамі, спяваючы разам з матулямі і бабулямі, заклікаюць птушак: “Цілівоз, цілівоз, кідай сані, бяры воз!”

А ў Лельчыцкім раёне Гомельшчыны, напрыклад, у вёсцы Тонеж, і цяпер жывы абрад “Чырачка”. Там пякуць печыва ў выглядзе качачкі і ідуць на гару клікаць гэтую птушку, там жа качаюцца з гары, паляць вогнішча, а на ім спальваюць пудзіла Зімы, спяваюць песні-вяснянкі.